

УДК 378.091.12.011.3-051:796]:57

Войтовська О.М.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ЗАСТОСУВАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН)

У статті розглянуто особливості застосування активних методів навчання в процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури (на прикладі вивчення біологічних дисциплін).

Ключові слова: активні методи навчання, професійна компетентність, майбутні учителі фізичної культури, біологічні дисципліни.

Войтовская О.Н. Применение активных методов обучения в процессе формирования профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры (на примере изучения биологических дисциплин). В статье рассмотрены особенности применения активных методов обучения в процессе формирования профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры (на примере изучения биологических дисциплин).

Ключевые слова: активные методы обучения, профессиональная компетентность, будущие учителя физической культуры, биологические дисциплины.

Voitovska O. Application of active methods of training in the process of formation of professional competence of future teachers of physical culture (on the example of study of biological disciplines). The article considers the features of the application of active methods of training in the process of formation of professional competence of future teachers of physical culture (on the example of study of biological disciplines).

Key words: active learning methods, professional competence, future teachers of physical culture, biological disciplines

Постановка проблеми. В умовах модернізації сучасної освіти одним з провідних завдань є формування нового типу фахівця – соціально активної особистості з високим рівнем освіченості, вихованості, професійної компетентності, що охоплює всю сукупність фізичних та інтелектуальних навичок і функцій фахівця. Актуальність обраної теми полягає в тому, що виникають нові завдання перед процесом навчання, які полягають в тому, щоб не тільки дати студентам знання, але й забезпечити формування і розвиток пізнавальних інтересів та здібностей, творчого мислення, умінь та навичок самостійної розумової праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням сучасних технологій в освіті присвячені праці С. І. Архангельського [4], А. А. Вербицького [4], А. В. Хуторського [4], Д. В. Чернилевського [4] та інших вчених. Особливості використання ігрових форм і методів навчання досліджували В. І. Мотирко [4], В. А. Трайнев [4], П. Н Щербань [4], В. В. Ягупов [4] та інші науковці.

Метою дослідження було розглянути особливості застосування активних методів навчання в процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури (на прикладі вивчення біологічних дисциплін).

Основні завдання дослідження: 1. Провести анкетування студентів Інституту фізичного виховання та спорту Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2. Проаналізувати науково-педагогічну літературу та розглянути особливості застосування активних методів навчання в процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури (на прикладі вивчення біологічних дисциплін).

Результати дослідження. З метою з'ясування актуальності вивчення біологічних дисциплін нами було опитано 76 студентів Інституту фізичного виховання та спорту Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Аналіз відповідей студентів свідчить про те, що серед 76 респондентів Інституту фізичного виховання та спорту НПУ імені М. П. Драгоманова, які здобувають вищу освіту з галузі знань 0102 Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини з напрямку 6.010201 Фізичне виховання та отримують кваліфікацію: вчитель фізичної культури, вважають, що є актуальним для майбутніх учителів фізичної культури вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності та цивільна

оборона» 90,79 % студентів, так не вважають 5,26 % респондентів, важко було відповідати 3,95 % опитаних респондентів (рис.1). Отже, більше 90% опитаних майбутніх учителів фізичної культури вважають, що є актуальним для майбутніх учителів фізичної культури вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності та цивільна оборона» .

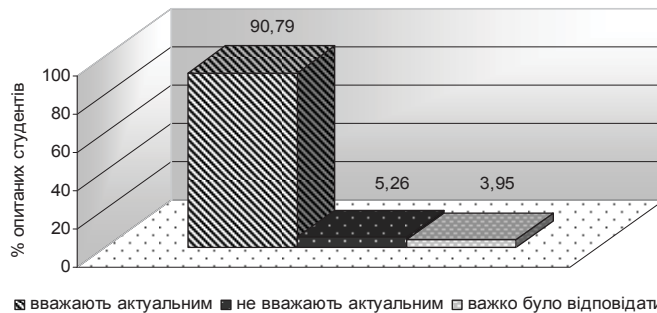

Рис. 1. Вибірка відповідей студентів щодо актуальності вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності та цивільна оборона» (%)

Результати відповідей студентів показали, що вважають необхідним для формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури вивчення дисципліни «Загальна гігієна та гігієна фізичних вправ» 84,21 % студентів, так не вважають 9,22 % респондентів, важко було відповідати 6,57 % опитаних респондентів (рис.2). Отже, 84,21 % опитаних респондентів вважають необхідним для формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури вивчення дисципліни «Загальна гігієна та гігієна фізичних вправ».

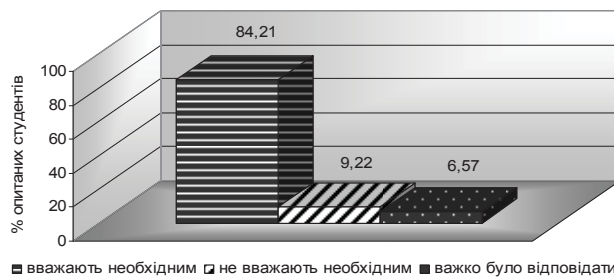

Рис. 2. Вибірка відповідей студентів щодо необхідності вивчення дисципліни «Загальна гігієна та гігієна фізичних вправ» (%)

Результати відповідей студентів показали, що вважають необхідним для формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури вивчення дисципліни «Фізіологія фізичного виховання і спорту» 85,53 % студентів, так не вважають 2,63 % респондентів, важко було відповідати 11,84 % опитаних респондентів (рис.3).

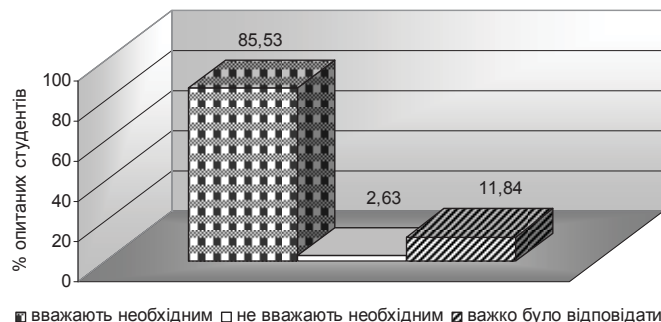

Рис. 3. Вибірка відповідей студентів щодо необхідності вивчення дисципліни «Фізіологія фізичного виховання і спорту» (%)

Отже, більше 85 % опитаних майбутніх учителів фізичної культури вважають необхідним для формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури вивчення дисципліни «Фізіологія фізичного виховання і спорту». Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що серед основних умов, які визначають ефективність навчання, особливе місце посідають активні методи навчання, бо вони безпосередньо формують і визначають характер взаємин педагогів і студентів,

суттєво впливають на формування суб'єкт-суб'єктних стосунків між ними. Розглянемо особливості застосування активних методів навчання в процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури на прикладі вивчення біологічних дисциплін. Вважаємо, що суб'єкт-суб'єктний підхід є основою формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. По-перше, це двосторонній процес, заснований на взаємодії викладач – студент, успіх якого залежить від діяльності як викладача, так і майбутніх учителів фізичної культури. По-друге, така взаємодія дає можливість прояву індивідуальних здібностей особистості студента. По-третє, взаємодія, заснована на співробітництві, припускає творчий пошук викладачем оптимальних педагогічних рішень для досягнення поставленої мети – формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення біологічних дисциплін. У нашому дослідженні ми застосовували: а) методичні форми організації навчання: ігрові форми та тренінги у структурі семінарських занять; б) активні методи навчання: кейс-метод, ділові ігри, круглий стіл. Також опрацювання навчального матеріалу дисциплін біологічного циклу відбувалося з використанням традиційних форм та методів навчання. До них належали: а) методичні форми організації навчання: вступна, тематичні та заключна лекція; самостійна робота студентів: конспектування теоретичних праць, підготовка рефератів і доповідей, підготовка мультимедійних презентацій, самоаналіз результатів навчальної діяльності; б) методи навчання: усний виклад матеріалу (лекція, пояснення), спільне обговорення матеріалу (бесіда, дискусія), робота з книгою та електронними носіями інформації, дослідження; стимулювання і мотивація навчально-пізнавальної діяльності та прийняття й реалізація отриманих знань (створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід, оперативний контроль за виконанням завдань). Зміст та структура навчальної інформації, система форм і методів навчання повинні бути спрямовані, на нашу думку, перш за все на забезпечення успішного формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури за заданими критеріями її прояву, розвиток навчальних та професійних навичок і умінь, накопичення першого досвіду професійної діяльності. Взаємодія зі студентами на заняттях відбувалась у колективній, груповій та індивідуальній формах. З метою вироблення навичок спільної діяльності практикувалась робота студентів у малих групах, зорієнтована на виконання спільних завдань та досягнення єдиного для всіх результату. У процесі такої взаємодії зберігалась позиція викладача як координатора спільної діяльності. На нашу думку, особливостями активних методів навчання є: 1) активізація мислення студентів; 2) активність студентів не епізодична, а довготривала; 3) самостійне, творче прийняття студентами рішення та підвищення мотивації і емоційності студентів; 4) постійна взаємодія студентів і викладача за допомогою прямого і зворотного зв'язку.

З метою створення доброзичливої атмосфери, сприяння академічним успіхам студентів вже під час перших зустрічей зі студентами у ході вступних лекцій з дисциплін «Безпека життєдіяльності та цивільна оборона», «Загальна гігієна та гігієна фізичних вправ», «Фізіологія фізичного виховання та спорту», значні зусилля спрямовувались на встановлення зворотного зв'язку зі студентами. На подальших лекціях та семінарах відбувалось посилення інтерактивного характеру навчання. Для цього використовувався кейс-метод та ігрові методи навчання. У тематичні лекції вводились елементи проблемної лекції та лекції-прес-конференції. Семінари урізноманітнювались застосуванням ігрових форм і тренінгів. Вважаємо, що при проблемному викладанні лекцій, процес пізнання студентів наближується до пошукової діяльності. В процесі викладання проблемних лекцій, студенти краще засвоюють теоретичні знання, розвивають мислення, формують пізнавальний інтерес до змісту навчального матеріалу. Основне завдання проблемних лекцій – залучення студентів до об'єктивних протиріч розвитку наукового знання, пізнавальної активності студентів, навчання способам вирішення цих протиріч. На відміну від змісту інформаційної лекції, нові знання в проблемній лекції вводяться як невідоме для студентів. Цей дидактичний прийом дозволяє створити у студентів ілюзію «відкриття» вже відомого у науці. Студенти не просто переробляють інформацію, а переживають її засвоєння як суб'єктивне відкриття ще невідомого для себе знання.

Наприклад, у процесі викладання лекції з дисципліни «Безпека життєдіяльності та цивільна оборона» на тему: «Фізичні небезпеки» зі змістовного модуля І. «Безпека життєдіяльності в звичайних умовах» перед студентами постає завдання: «Запропонуйте засоби захисту здоров'я населення від зовнішнього та внутрішнього опромінення». Після обговорення, студенти приходять до висновку, що заходи захисту населення від зовнішнього опромінення базуються на комбінаціях трьох чинників: зменшення часу перебування у зоні дії випромінювання, збільшення відстані до джерела та

екранування джерела випромінювання. При внутрішньому опроміненні основні заходи захисту спрямовані на зменшення надходження радіоактивних речовин з продуктами харчування і водою в організм людини, а також прискорення їх виведення із організму. Для цього потрібно організувати постійний радіаційний контроль за продуктами харчування і водою, проведення дезактивації продуктів і води. Прискорення виведення із організму радіоактивних речовин проводиться за допомогою радіопротекторів і сечогінних трав. Освітня функція ділової гри дуже значима, оскільки, на думку А. А. Вербицького, «ділова гра дозволяє задати в навчанні предметний і соціальний контексти майбутньої професійної діяльності і тим самим змодельовати більш адекватні в порівнянні з традиційним навчанням умови формування особистості фахівця» [2, с. 128].

Підготовка до ділової гри відбувалась на прогностичній основі – на підставі аналізу можливих результатів рольових дій, рольового розподілу, визначення методів і прийомів проведення, передбачення можливих помилок. Вона базувалась на діагностиці вихідної ситуації та супроводжувалась моделюванням ігрової ситуації: визначенням цілей і завдань гри, оцінкою ігрових можливостей учасників. Організація гри здійснювалась за принципами імітаційного моделювання конкретних ситуацій та проблемності змісту імітаційної ситуації, що потребувала розв'язання. Основною метою ділової гри у навчальному процесі є формування у студентів практичних умінь і навичок. Практика показала, що ділові ігри створюють значні можливості для розвитку організаторських, комунікативних здібностей та самостійності у студентів.

Наприклад, при проведенні семінару-ділової гри з дисципліни «Загальна гігієна та гігієна фізичних вправ» на тему: «Оцінка рівня індивідуального здоров'я», що проводився при вивченні змістового модуля II. «Гігієна дітей та підлітків», група студентів була поділена на дві підгрупи. В кожній підгрупі був вибраний студент на роль спортивного лікаря, інші студенти грали роль спортсменів. Для визначення рівня індивідуального здоров'я був використаний експрес-метод для самооцінки рівня абсолютного (фізичного, психічного і духовного здоров'я (за М.Ф. Хорошухою) [5, с. 56]. Цей семінар був проведений в спортивному залі. В кожній підгрупі студент-спортивний лікар визначав абсолютне здоров'я студентів-спортсменів. Фізичне здоров'я визначалось часом утримання положення кута 90 градусів на горизонтальних брусах. Якщо студент-спортсмен утримував кут 15 сек. і більше, то він отримував 2 бали, 6-14 сек. – 1 бал, до 5 сек. – 0 балів. Психічне здоров'я визначалось відповіддю студента-спортсмена на питання «Чи часто Ви посміхаєтесь?». За відповідь: «Постійно або часто», студент-спортсмен отримував 2 бали. За відповідь: «Рідко або тільки при вітанні» – 1 бал. За відповідь: «Ніколи» – 0 балів. Духовне здоров'я визначалось відповіддю студента-спортсмена на питання «Чи вважаєте Ви себе щасливою людиною?». За відповідь: «Так», студент-спортсмен отримував 2 бали. За відповідь: «Ні» – 0 балів [5, с. 56]. Накінець заняття студент, що виконував обов'язки спортивного лікаря давав оцінку рівня абсолютного (фізичного, психічного, духовного) здоров'я студентів-спортсменів.

Під час семінару «Безпека людини у соціальному середовищі», була проведена ділова гра «Профілактика тютюнокуріння, алкоголізму та наркоманії серед молоді». Була використана техніка тренінгу – круглий стіл. Студентами було підготовлено приміщення для проведення «круглого столу»: симетрично розташовані столи для того, щоб учасники зустрічі могли бачити один одного. Заздалегідь студентами був створений фонд запитань, на які мали відповісти учасники «круглого столу». Після вступного слова ведучого (викладача), перед учасниками «круглого столу» були поставлені запитання, які надійшли з аудиторії (від інших студентів). Основні питання, що розглядались: 1) Негативний вплив алкоголю, нікотину, наркотиків на організм людини та її поведінку. 2) Розвиток у молоді навичок приймати відповідальні рішення за свою поведінку. 3) Розуміння різниці між епізодичним вживанням і зловживанням наркотиками. 4) Інформування про юридичні наслідки, до яких може призвести зловживання наркотиками. Розпочалась дискусія. Наприкінці семінару учасники «круглого столу» виробили узгоджені позиції з проблеми обговорення. Вдосконалення спілкування між учасниками семінару забезпечувалось вільним нерегламентованим обговоренням поставлених питань на основі постановки всіх учасників в рівне положення по відношенню один до одного. Це дало можливість побачити різні аспекти зазначеної проблеми.

Отже, впровадження активних форм і методів навчання сприяло підвищенню рівня знань, умінь та навичок студентів, розвитку комунікативних та організаторських умінь студентів, творчих відносин між ними, збагаченню індивідуальних засобів самовираження.

ВИСНОВКИ. Таким чином, нами проведено анкетування студентів Інституту фізичного виховання та спорту Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, проаналізовано науково-педагогічну літературу та розглянуто особливості застосування активних методів навчання в процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури (на прикладі вивчення біологічних дисциплін).

ПЕРСПЕКТИВИ. Застосування активних методів навчання має забезпечити ефективність процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України та створити основу для подальшого удосконалення професійної підготовки студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы [Текст] : [учеб.-метод. пособие]. / С. И. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1980. – 368 с.
2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход [Текст] / А. А. Вербицкий – М.: Высшая школа, 1991. – 208 с.
3. Мотирко В. І. Збірник ділових ігор, конкретних ситуацій та практичних завдань [Текст] / В. І. Мотирко. – К. : Вища школа, 1991. – 254 с.
4. Трайнев В. А. Деловые игры в учебном процессе: методология, разработки и практика проведения [Текст] / В. А. Трайнев // МАН ППТ. – М. : «Дашков и К°», 2002. – 360 с.
5. Хорошуха М. Ф. Экспрес-метод самооінки рівня абсолютного (фізичного, психічного та духовного) здоров'я в оздоровчому тренуванні / М. Ф. Хорошуха // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. журнал / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2005. – № 10. – С. 190–194.
6. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения [Текст] / А. В. Хуторской // Ключевые компетенции. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – С. 65–89.
7. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе: Учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений, магистрантов, аспирантов и слушателей системы дополнительного профессионального образования [Текст] / Д. В. Чернилевский // – М. : Академия, 2002. – 224 с.
8. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах [Текст] : Навч. посіб. – К. : Вища школа, 2004. – 207 с.
9. Ягупов В. В. Бліц-ігри як ефективний дидактичний прийом [Текст] / В. В. Ягупов // Теоретичні питання освіти і виховання: Зб. наук. пр./ За заг. ред. акад. АПН України М. Б. Євтуха; укладач О. В. Михайличенко. – К. : ВЦ КДЛУ, 2000. Вип.7.– С. 80-83.

УДК 378.016:796 (043.3)

Волков В.Л.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ТЕОРІЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

У статті розглянуті суперечності між теорією фізичної культури та інтерпретацією процесу фізичного вдосконалення військовослужбовців. Визначена можливість адаптації завдань і принципів фізичного виховання до теоретичних положень системи фізичної підготовки представників Збройних сил України. Удосконалена мета фізичної підготовки військовослужбовців.

Ключові слова: військовослужбовець; теорія; фізична підготовка; мета; завдання; принципи; поняття.

В.Л. Волков. Теория физической подготовки военнослужащих: проблемы и перспективы совершенствования. В статье рассмотрены разногласия между теорией физической культуры и интерпретацией процесса физического совершенствования военнослужащих. Определена возможность адаптации задач и принципов физического воспитания к теоретическим положениям системы физической подготовки представителей Вооруженных сил Украины. Усовершенствована цель физической подготовки военнослужащих.

Ключевые слова: военнослужащий; теория; физическая подготовка; цель; задачи; принципы; понятие.

V.L. Volkov. Theory of physical training of the personnel: problems and prospects for improvement. The article considers the differences between the theory of physical culture and interpretation of process of physical